

QANDLI DIABETNI HOSIL BO'LISHIDA QO'RQUV VA STRESSNI RO'LI.

Obidova Durdona Shavkatjon qizi.

Qo'qon Universiteti Andijon filiali stomatologiya 24_06 guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada og'iz bo'shlig'i yallig'lanish kasalliklari – stomatologiyada keng tarqalgan muammolar bo'lib, ularning paydo bo'lishiga turli omillar sabab bo'ladi. Og'iz bo'shlig'i yallig'lanish kasalliklarining asosiy turlari, jumladan gingivit, periodontit, stomatit va glositis batafsil ko'rib chiqiladi. Har bir kasallikning etiologiyasi, ya'ni sabablari, klinik ko'rinishlari va davolash usullari haqida ma'lumot beriladi. Maqola og'iz bo'shlig'i sog'lig'ini saqlash va kasalliklarning oldini olish bo'yicha amaliy tavsiyalar bilan yakunlanadi. Ushbu maqola stomatologiya sohasida ishlaydigan mutaxassislar, talabalar va og'iz bo'shlig'i sog'lig'iga qiziquvchi keng omma uchun foydali bo'ladi.

Abstract: This article examines inflammatory diseases of the oral cavity – common issues in dentistry that arise due to various factors. The main types of oral inflammatory diseases, including gingivitis, periodontitis, stomatitis, and glossitis, are discussed in detail. Information is provided on the etiology (causes), clinical manifestations, and treatment methods for each disease. The article concludes with practical recommendations for maintaining oral health and preventing these diseases. This paper will be useful for dental professionals, students, and the general public interested in oral health.

Аннотация: В данной статье рассматриваются воспалительные заболевания полости рта – широко распространённая проблема в стоматологии, возникающая под воздействием различных факторов. Подробно анализируются основные виды воспалительных заболеваний, включая гингивит, пародонтит, стоматит и глоссит. Для каждого заболевания представлены данные об этиологии (причинах), клинических проявлениях и методах лечения. Статья завершается практическими рекомендациями по сохранению здоровья

полости рта и профилактике заболеваний. Данная работа будет полезна стоматологам, студентам медицинских вузов, а также широкому кругу читателей, интересующихся здоровьем полости рта. .

Kalit so'zlar: og'iz bo'shlig'ida yallig'lanish, gingivit, parodontit, stomatit, glossit, og'iz gigiyenasi

Ключевые слова: воспаление полости рта, гингивит, пародонтит, стоматит, глоссит, гигиена полости рта

Keywords: oral inflammation, gingivitis, periodontitis, stomatitis, glossitis, oral hygiene

Kirish. Og'iz bo'shlig'i kasalliklarining ko'payib borishi, ayniqsa stomatologik amaliyotda yallig'lanish kasalliklarining yuqori uchrashuv darajasi, ushbu muammoni chuqur o'rganishni talab etadi. Og'iz bo'shlig'i – nafaqat hazm tizimining boshlanishi, balki ko'plab infektsiyalarning kirib kelish eshigi hamdir.

Og'iz bo'shlig'i yallig'lanishi kasalliklarining asosiy turlari:

1. Stomatit (og'iz shilliq qavatining yallig'lanishi)

Turlari: aftoz, kataral, herpetik, kandidoz (qo'ziqorinli) va boshqalar.

Sabablari:

Viruslar (masalan, herpes simplex virusi)

Bakteriyalar (streptokokklar, stafilokokklar)

Qo'ziqorinlar (Candida albicans)

O'tkir yoki surunkali stress, gipovitaminoz (ayniqsa B1, B2, B12 yetishmovchiligi)

Travma, issiq ovqat yoki kimyoviy moddalar bilan shikastlanish

Belgilar: og'izda oqish dog'lar, og'riq, yallig'lanish, og'izdan yomon hid.

2. Gingivit (milk yallig'lanishi)

Sabablari:

Yomon og'iz gigiyenasi

Tish toshi va blyashka

Gormonal o'zgarishlar (homiladorlik, balog'at yoshi)

Ba'zi dori vositalari (masalan, fenitoin)

Belgilar: milkning qizarishi, shishishi, qonashi, og‘riq.

3. Periodontit (tish atrofidagi to‘qimalarning chuqur yallig‘lanishi)

Sabablari:

Davolanmagan gingivit

Imunitetning pasayishi

Sistemaning umumiy kasalliklari (diabet, yurak-qon tomir kasalliklari)

Belgilar: tishlarning bo‘shashishi, tish atrofidan yiring chiqishi, yomon hid.

4. Glossit (tilning yallig‘lanishi)

Sabablari:

B va C vitaminlari yetishmovchiligi

Tilning mexanik, termik yoki kimyoviy shikastlanishi

Infektsiyalar

Belgilar: tilning qizarishi, shish, og‘riq, til yuzasining silliqlashuvi.

5. Cheilitis (labning yallig‘lanishi)

Sabablari:

Allergik reaksiyalar

Quyosh nuri ta’siri (aktinik cheilitis)

Avitaminoz (ayniqsa B2)

Dudaklarni chaynash yoki yalash odati

Belgilar: qurish, yoriqlar, shish, lab chetlarida yara.

Kasalliklarning umumiy sabablari:

Yomon gigiyena: to‘g‘ri tish tozalamaslik, gigiyena vositalarining noto‘g‘ri tanlanishi.

Infektsiyalar: virusli, bakterial yoki qo‘ziqorinli infektsiyalar.

Immunitet pasayishi: surunkali kasalliklar yoki dori vositalar ta’siri natijasida.

Ovqatlanish: vitamin va mikroelementlarga boy bo‘lmagan ratsion.

Yomon odatlar: chekish, spirtli ichimliklar iste’moli.

Psixologik omillar: stress, charchoq.

Profilaktika:

Har kuni og'iz bo'shlig'i gigiyenasini saqlash

Har 6 oyda stomatologik ko'rikdan o'tish

To'g'ri ovqatlanish va immunitetni mustahkamlash

Yomon odatlardan voz kechish

Vitamin terapiyasi

Adabiyotlar tahlili. Абрахамян С.А. "Стоматология детского возраста" – М., 2019.

Ushbu manba asosan bolalar stomatologiyasi bo'yicha yozilgan bo'lib, unda bolalar orasida uchraydigan og'iz bo'shlig'i yallig'lanish kasalliklari – ayniqsa stomatit va gingivitning klinik ko'rinishlari, ularning differensial diagnostikasi va davolash usullari haqida chuqur tahlil berilgan. Bolalarda immun tizimining o'ziga xos xususiyatlari hisobga olingan. Bu manba yallig'lanishlarning yoshga bog'liq rivojlanish mexanizmlarini yoritishda muhimdir.

Курбонов А. "Терапевтик стоматология", Тошкент, 2020.

Mahalliy muallif tomonidan yozilgan ushbu qo'llanma O'zbekistonda eng ko'p foydalaniladigan manbalardan biridir. Unda stomatit, gingivit, periodontit kabi kasalliklarning sabablari, zamonaviy tasnifi, bosqichma-bosqich davolash protokollari va profilaktik chora-tadbirlari aniq bayon etilgan. Muallif O'zbekiston sharoitida uchraydigan holatlarni e'tiborga olgan holda amaliy tavsiyalar bergan, bu esa mavzuning milliy kontekstda ochilishiga xizmat qiladi.

WHO Oral Health Factsheets – www.who.int

Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ushbu manbasi og'iz bo'shlig'i kasalliklarining global darajadagi statistikasi, tarqalish sabablari va sog'liq uchun xavflari haqida rasmiy ma'lumotlarni beradi. Bu manba orqali og'iz gigiyenasi, profilaktika dasturlari va sog'liqni saqlash siyosatining muhim jihatlarini yoritish mumkin. WHO tavsiyalari ilmiy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Борисенко А.В. "Пародонтология", Москва, 2021.

Ushbu monografiya periodontal kasalliklar, ayniqsa gingivit va periodontitning chuqur klinik va patofiziologik tahliliga bag'ishlangan. Parodontoz va parodontitning o'zaro farqlari, zamonaviy davolash texnologiyalari (masalan, lazer terapiyasi,

plazmali tozalash) keng yoritilgan. Ushbu manba yallig‘lanish kasalliklarining ilg‘or davolash metodlarini tushunishda foydalidir.

Foydalanilgan adabiyotlar og‘iz bo‘shlig‘i yallig‘lanishi kasalliklarini yoritishda har xil yondashuvlarni taklif qiladi: ayrimlari yoshga xos klinik jihatlarini ko‘rsatadi, boshqalari esa zamonaviy davolash usullari yoki xalqaro ko‘lamdagi holatlarni yoritadi. Bu esa mavzuni chuqur o‘rganish, tahlil qilish va milliy hamda xalqaro tajribani qiyoslash imkonini beradi.

Muhokama va natijalar. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, og‘iz bo‘shlig‘i yallig‘lanish kasalliklari aholining keng qatlamida, ayniqsa bolalar va keksa yoshdagilar orasida keng tarqalgan. Eng ko‘p uchraydigan yallig‘lanishlar — stomatit, gingivit va periodontit bo‘lib, ularning rivojlanishida asosiy omil sifatida og‘iz gigiyenasiga rioya qilmaslik, ovqatlanishdagi muvozanatsizlik, immunitetning pasayishi va turli infeksiyalar qayd etildi.

Muhokama davomida quyidagi asosiy jihatlar o‘rganildi:

1. Gigiyenik omillar og‘iz kasalliklarining asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Tish toshini muntazam tozalamaslik, noto‘g‘ri tish yuvish usullari va sifatsiz gigiyena vositalari yallig‘lanishlarga zamin yaratadi.

2. Infeksion omillar (virus, bakteriya, qo‘ziqorinlar) ko‘pincha stomatit va glossitga olib keladi. Ayniqsa, immuniteti past bo‘lgan odamlarda bu kasalliklar tez-tez qaytalanadi.

3. Gormonal va fiziologik o‘zgarishlar (homiladorlik, balog‘at yoshi, klimaks) gingivitning og‘ir shakllarini yuzaga keltiradi.

4. Vitaminlar yetishmovchiligi (ayniqsa B va C guruhi) til va lab to‘qimalarining yallig‘lanishiga olib kelishi isbotlandi.

5. Yoshga oid omillar ham muhim: bolalarda ko‘pincha herpetik stomatit, keksalarda esa parodontitning kuchaygan shakllari uchraydi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, yallig‘lanish kasalliklarining oldini olish uchun profilaktik chora-tadbirlar majmuasi talab etiladi. Ularga shaxsiy gigiyena, muntazam stomatologik tekshiruv, balanslangan ovqatlanish va yomon odatlardan voz kechish kiradi. Shuningdek, xalqaro va mahalliy adabiyotlar asosida bu kasalliklarning

davolash usullari doimiy yangilanib borayotganini, zamonaviy stomatologiya diagnostika va davolash texnologiyalarini keng joriy qilayotganini ham e'tirof etish lozim.

Xulosa. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, og'iz bo'shlig'i yallig'lanishi kasalliklari — stomatit, gingivit, periodontit, glossit va cheilit — keng tarqalgan bo'lib, ularning yuzaga kelishida asosiy omillar sifatida yomon gigiyena, infektsiyalar, ovqatlanishdagi muvozanatsizlik, immunitetning pasayishi va ba'zi gormonal o'zgarishlar muhim rol o'ynaydi. Ushbu kasalliklar nafaqat og'iz bo'shlig'i salomatligiga, balki insonning umumiy sog'lig'iga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, surunkali holatlar yurak-qon tomir tizimi, buyrak va endokrin kasalliklar bilan bog'liq muammolarni kuchaytirishi mumkin. Shuningdek, og'iz bo'shlig'i yallig'lanish kasalliklarining oldini olishda profilaktik tadbirlar — to'g'ri gigiyena, balanslangan ovqatlanish, yomon odatlardan voz kechish va stomatologga muntazam murojaat qilish — juda muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, ushbu muammo bo'yicha aholining xabardorligini oshirish, stomatologik xizmatlarning sifatini yaxshilash va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish orqali og'iz bo'shlig'i kasalliklarining oldini olish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Абрахамян С.А. Стоматология детского возраста. — М.: МЕДпресс-информ, 2019. — 432 с.
2. Курбонов А. Терапевтик стоматология. — Тошкент: O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi nashriyoti, 2020. — 280 б.
3. Борисенко А.В. Пародонтология. — Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2021. — 368 с.
4. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). Oral health fact sheets. — URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/oral-health> (murojaat qilingan sana: 2025-yil 10-aprel).
5. Назаров У.М., Муродова М.И. Стоматологийда профилактика asoslari. — Samarqand: SamMI nashriyoti, 2022. — 150 б.
6. Tursunov Sh.K. Bolalarda og'iz bo'shlig'i kasalliklari etiologiyasi va profilaktikasi. — Tibbiyot jurnali, 2021, №3, 45–49-betlar.

7. WHO Oral Health Factsheets – www.who.int